

TRT İZMİR RADYOSU'NDAN BİR NEFES: KEMAL KIRMIZI

A Breath from TRT İzmir Radio: Kemal Kızırmızı

DOI NO: 10.36442/AMADER.2023.96

Can DOĞAN¹

Geliş Tarihi: 17.06.2023

Kabul Tarihi: 01.07.2023

Özet

Mey, hüznü ve yanık sesi, benzersiz rengi ve tınısıyla zengin bir geleneğin modern ve geleneksel yaşamını yansıtan, amatör ve usta sanatkarlar tarafından seslendirilen kadim bir çalgıdır. Bu sanatkarlardan halk müziği yorumculuğuna damga vuran Kemal Kızırmızı, halk ezgilerini yöre tavrı içerisinde, üslubunda ve geleneksel yapı çerçevesinde icrâ etmiştir. Ayrıca Kemal Kızırmızı, icrâlarındaki yorum farklılığı ve üslubu ile dönemin musiki sanatı içerisindeki yerini de almıştır. Kızırmızı, başta TRT İzmir Radyosu olmak üzere mey çalımı hususunda konservatuvar öğrencilerine de katkılar sağlamış, kendi yöresine ait pek çok ezginin de kültürel hafızaya kodlanmasında önemli roller üstlenmiştir. Araştırmamız halk müziği sanatçısı Kızırmızı'nın yaşam öyküsü, sanatçı kimliği (mey sanatçılığının teknik yönden incelenmesi) ve derlemecilik faaliyetlerine olan katkıları hakkında bilgi verilmesi yönüyle önem arz etmektedir. Ayrıca Kemal Kızırmızı'nın hayatının detaylı bir biçimde incelendiği ilk akademik çalışma olması ve bazı mey kayıtlarının ilk kez notaya alınması bakımından da ayrı önem arz etmektedir. Kızırmızı'nın mey icrâ tekniği yönüyle yöresel mey tavrı bakımından bilinen önemli temsillerden olduğu söylenebilir. Bu çalışmada sanatçının hayatına ve sanatçı kimliğine yönelik bulgular elde edilmiş, mey sanatının yöresel tavrı ile seslendirilmesi ve yaygınlaştırılarak yaşatılması, gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmıştır. Veri toplama sürecinde ise doküman inceleme ve görüşme (mülakat) teknikleri kullanılmış, Kemal Kızırmızı'nın yaşam öyküsü ve derlemeciliği yönüyle ilgili bulgulara, mey icrâsının teknik özellikleri bakımından sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kemal Kızırmızı, Konservatuvar, Mey, Türk Halk Müziği, Derleme.

Abstract

Mey is an ancient instrument that reflects the modern and traditional life of a rich tradition with its sad and burning sound, unique colour and timbre, and is performed by amateur and master artists. Among these artists, Kemal Kızırmızı, who left his mark on the interpretation of folk music, performed folk melodies in the local manner, style and traditional structure. In addition, Kemal Kızırmızı took his place in the musical art of the period with the difference

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü, Bolu, Türkiye, can.dogan@ibu.edu.tr ORCID ID: 0000 0001 9165 4381

of interpretation and style in his performances. Kırmızı has also contributed to conservatory students in the field of mey playing, especially TRT İzmir Radio, and has played an important role in encoding many melodies of his region into cultural memory. Our research is important in terms of giving information about the life story of folk music artist Kırmızı, his artist identity (technical examination of mey playing) and his contributions to compilation activities. In addition, it is also important in terms of being the first academic study to examine Kemal Kırmızı's life in detail and notating some of his mey recordings for the first time. It can be said that Kırmızı is one of the most important representations known in terms of local mey style in terms of mey performance technique. In this study, findings on the artist's life and artist identity were obtained, and it was aimed to keep the art of mey alive by performing and popularising it with a local style and to transfer it to future generations. In the data collection process, document analysis and interview techniques were used, and findings related to Kemal Kırmızı's life story and compilations, and conclusions were reached in terms of the technical characteristics of mey performance.

Keywords: Kemal Kırmızı, Conservatory, Mey, Turkish Folk Music, Compilation.

GİRİŞ

Mey, karakteristik özelliği ve geleneksel tarzdaki çalım tekniği ile başta halk müziği olmak üzere farklı form ve yapıdaki pek çok müzik türüne eşlik eden nefesli sazlarımızdandır. Son dönemlerde, bilhassa konservatuvarlar olmak üzere; sosyal mecrada, halk müziğinin yapıldığı ortamlarda ve popüler müzik kültürü içerisinde dikkat çekmiş ve ilgi görmüştür. Ayrıca teknolojik gelişmeler ve sosyal medyanın müzik sanatı üzerindeki etkisi de hem çalgıya ulaşma hem de bu çalgının tanıtılması hususunda önemli bir rol oynamıştır. Geleneksel bir ses yapısı ile dinleyicileriyle buluşan mey, halk müziğinde uzun üfleme ve kesintisiz icrâ ile fark yaratmaktadır. Bu kişiler arasında meyi ustalıkla çalan Kemal Kırmızı, mey ve zurna sazlarıyla TRT İzmir Radyosu'nun nefesi olmuştur. Kendi yöresine ait türküleri de derleyen Kırmızı; konservatuvarda, radyo kurumlarında ve serbest müzik platformlarında birçok öğrencinin de ilham kaynağıdır.

Üflemeli sazlardaki kabiliyeti sayesinde 90'lı yıllara damgasını vuran Kırmızı, temiz bir ton elde edilmesi güç olan meyin yöresel bir tavırla radyo kültürü içerisinde başarılı bir şekilde sergilenmesini sağlamıştır. Serbest bir form olan mey açışlarında ve kırık havaların seslendirilmesinde, sazına olan hakimiyeti sayesinde teknik açıdan emsalsiz icrâlarda bulunmuştur. Böylesine kıymetli bir sanatkârın günümüze ulaşan ses ve video kayıtları gelecek kuşak mey ve halk

müziği yorumcuları için de eşsiz bir mirastır. Bu araştırmada mey sanatında kendine özgü tavrı olan Kemal Kırmızı'nın üslup hususiyetinin belirlenmesi, sanatçı kimliğinin ve hayatının ilk defa ve detaylı olarak ele alınması hedeflenmiştir.

Türk halk müziğinde geleneksellik, yöresellik ve kişisel icrâ farklılıkları sebebiyle mey, özellikle sanatçıların yorumlarını ifade edebilmeleri noktasında önem taşımaktadır. Mey sanatçılığı günümüzde konservatuvar ve eğitim kurumlarında geleneksel çerçevenin dışında bir anlayışla sergilenmekte ve bu noktada yöresel çalımdan uzak kalmaktadır. Meyin gelecek nesillere doğru aktarılması ve bu sanatın doğru kaynaklardan beslenerek seslendirilmesi, yaşatılması önemlidir. Bu araştırmada, mey sanatçılığı ve eğitimciliği için büyük bir öneme sahip olan Kemal Kırmızı'nın mey icrâsının tavrı özellikleri bakımından incelenmesi ve sanatçının yorumculuk üslûbunun ortaya koyulması amaçlanmıştır. Nitel araştırma tekniklerinden faydalanılarak yürütülen bu çalışma; literatür taraması ve kaynak kişi görüşme teknikleri ile yapılandırılmıştır. Araştırmamızın problem durumunu, 'Kemal Kırmızı'nın mey icrâ sanatına ve Türk Halk Müziği yorumculuğuna dair tavrı özellikleri ve sanatçının hayatına dair veriler nelerdir?' sorusu oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Kemal Kırmızı'nın biyografisinin ve mey icrâsındaki tavrı ve üslubunun ele alındığı bu çalışma nitel araştırma tekniklerinden faydalanılarak yürütülen betimsel bir çalışmadır. Araştırma kapsamında doküman analizi ve içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Doküman Analizi

“Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187).

İçerik Analizi

“İçerik analizi, metin içeriği toplama ve analiz etme tekniğidir. İçerik üretilebilen sözcükler, anlamlar, resimler, semboller, düşünceler, temalar veya herhangi bir iletiye gönderme yapar. Metin, bir iletişim ortamı görevi gören her türden yazılı görsel ya da sözlü öğedir. Kitapları, gazete veya dergi makalelerini, reklamları, söylevleri, resmî belgeleri filmleri veya video kayıtlarını, şarkı sözlerini, fotoğrafları, giyim eşyasını veya sanat eserlerini kapsar” (Neuman, 2017: 66).

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Elemanları hakkında bilgi toplayarak tanımaya ve genelleme yapmaya çalıştığımız topluluğa evren adı verilmektedir. Kümeden belirli bir yöntemle seçerek ele aldığımız kısma örneklem adı verilir. (Arıkan, 2011: 47) Bu bağlamda alışmanın evrenini Kemal Kırmızı'nın mey ile icrâ etmiş olduğu tüm eserler, örneklemine ise https://www.youtube.com/watch?v=_spS_ps3at4 linki ile erişilen Hüseyini makamındaki mey açışı oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmanın konusuyla alakalı veri toplama sürecinde yazılı, işitsel ve sanal kaynaklar incelenmiştir. Ayrıca mülakat tekniği ile Kemal Kırmızı'yı yakından tanıyan sanatçı dostları ve öğrencileriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar neticesinde elde edilen veriler içerik analizi çerçevesinde dikte edilmiştir. Görüşmeler katılımcıların izinleri dahilinde gerçekleşmiş ve kayıt altına alınmıştır.

Ayrıca süreli ve süresiz, basılı ve basılı olmayan kaynaklara ulaşılmıştır. Kemal Kırmızı'ya ait olan ve YouTube kanalında https://www.youtube.com/watch?v=_spS_ps3at4 bağlantı linkinde olan video icrâ kaydına ise internet ortamından erişilmiştir.

BULGULAR

Kemal Kırmızı'nın Hayatı

Kemal Kırmızı, 14 Mayıs 1940 yılında Erzurum'un Pasinler ilçesinin Badıçivan (Esendere) köyünde dünyaya gelmiştir. Sekiz nüfuslu bir ailenin dördüncü ferdi olan Kırmızı, ilkokul eğitimini köyündeki Başöğretmen Mustafa Kemal İlkokulu'nda tamamlamıştır.

Sanatçı, ilkokul döneminin ardından öğretmen okuluna devam etmiştir. Müzisyen bir aile ortamında yetişen Kırmızı, davul ve zurna icracısı olan ağabeyi Cafer Kırmızı'dan etkilenmiş ve köy düğünlerinde zurna çalmaya başlamıştır. Ağabeyi Cafer Kırmızı 1951 yılında Ankara'ya yerleşmeye karar verince Kemal Kırmızı da ağabeyinin çağırması üzerine ilkokul eğitiminin ardından 1953 yılında Ankara'ya gitmiştir. Küçük yaşlarda üflemeli halk çalgılarına ilgi duyan Kırmızı, düğünlerde zurna çalmaya başlamış, Ankara yıllarında ise halkoyunları ekiplerine, derneklere ve festivallere katılmıştır. (https://www.youtube.com/watch?v=_spS_ps3at4).

Kemal Kırmızı, askerlik dönemi öncesi -1962 yılında-dünyaevi'ne girmiş ve bu evlilikten iki kız ve iki erkek çocuğu olmuştur. Sanatçı 1966 yılında ise TRT'nin açmış olduğu mey sanatçılığı sınavını kazanarak İzmir Radyosu'nda kurs görmeye başlamış ve bu kurumda aldığı eğitimle de Yurttan Sesler Topluluğu'nda mey ve zurna sanatçısı olarak görev almıştır. Kemal Kırmızı'nın radyoevindeki süreci ile ilgili ise şu verilere ulaşılmıştır:

“İzmir'de arkadaşlarının ısrarlarıyla bir düğünde mey çaldı ve zamanın İzmir Radyosu Müdürü Nihat Uytun Bey ile tanıştı. Mey çalışımı o yıllar TRT İzmir Radyosu'nda bağlama sanatçısı olarak görev yapan Talip Özkan'a dinletti ve bir ay sonra yapılacak olan sanatçı alım sınavına kayıt yaptırdı. Yapılan sınavı dönem arkadaşları Nihat Kaya, N. Mahir Ün ve Kâzım Alkar ile birlikte mey-zurna sanatçısı olarak kazandı. 1966 yılında yapılan ikinci sınavı da kazanarak nota ve repertuvar eğitimi aldı.” (https://www.youtube.com/watch?v=_spS_ps3at4).

Resim 1. Kemal Kırmızı (1940-2016)

Kemal Kırmızı, mey sanatında bir ekol olmuş, başta Halil Çokyürekli olmak üzere mey icrâcılığında TRT İzmir Radyosu'nda ve müzik sanatının sergilendiği pek çok platformda birçok isme öncülük etmiştir. Dönemin ünlü solistlerine saziyla eşlikte bulunmuş, Radyonun görevlendirmesi ile yurtiçinde ve yurtdışında çok sayıdaki etkinlikte görev almıştır. Sanatkâr, bağlı çalıştığı kurum olan TRT İzmir Radyosu'ndan emekli olmuş ve 01.01.2016 yılında hayata gözlerini yummuştur. (<https://www.repertukul.com/Biyografiler--KEMAL-KIRMIZI-1588>).

Kemal Kırmızı'nın Mey İcrâcılığı

Kemal Kırmızı, Türk Halk Müziğinin kıymetli bir değeri, Ege Bölgesi müzik kültürüne olan katkısı yönüyle de TRT İzmir Radyosu'nun önemli bir mey üstadıdır. Başta ikili ilişkileri ve dostane yaklaşımları, oldukça sevilen bir şahsiyet olması sanatçının meyi de halk içinde sevdirmesine aracı olmuştur. Düğün ve mahalli çalmanın ötesinde, ulusal ve uluslararası birçok platformda mey icrâcılığı ile ülkesine birincilik kazandıran bir sanatkârdır.

Sevilen bir müzisyen olan Kemal Kırmızı ile ilgili halk oyunları hocası Abdürrahim Karademir şu ifadelerde bulunmaktadır:

“Kemal Kırmızı, bizim dönemin ve Halk Müziği'nin inanılmaz bir sanatçısı, İzmir Radyosu'nun da büyük bir şansıydı. Mey ve zurnada hakikaten usta bir isim olan Kemal Kırmızı, İzmir'de başta Talip Özkan olmak üzere iyi sanatçılar arasındaydı. Kırmızı, mizah yönü oldukça kuvvetli, her zaman neşeli, hayata her zaman pozitif bakan birisiydi. Çok sayıda genç arkadaşı yetiştirmiş, nice müzisyene rehber olmuştur. Kırmızı'nın mey yorumculuğundaki motif zenginliği de oldukça dikkat çekicidir. Çünkü halk kültürünün içinde yetişmiştir. Dolayısıyla onun çalımındaki pek çok motif onun kulağına kültürün etkisiyle yerleşmiştir. Onun tek çalımlarına bakarsanız bu fark edilir ve inanılmaz güzeldir. Onun solo çalımlarını yakalamak taklit etmek bile çok zordur” (Abdürrahim Karademir ile yapılan kişisel görüşme, 03.08.2022).

Mey-zurna sazlarını çok iyi derecede çalan Kırmızı, başta kendi yöresinin müzikal özelliklerini özümsemiş, oldukça başarılı bir biçimde de sazına aktarmıştır. Yakın memleketlisi olduğu ve yakın yöre kültüründen beslendiği Anadolu'nun Yanık Nefesi Binali Selman ile benzer performanslar sergilemiştir. Bu sebeptendir ki, bu ekollerin sanatlarının ve yorumlarının aynı mahalli kültürlerden beslenmelerinin

sonucu olarak, mey icrâsında benzerlikler olduğu görülmektedir. Yörelerin yakınlığı ve yöresel üslup benzerliğinden kaynaklı icrâlara ilişkin olarak Halil Çokyürekli şu ifadelerde bulunmaktadır:

“Kemal Kırmızı ve Binali Selman yakın memleketli olduğu için aynı yörenin aynı ekolün özelliklerini barındırıyorlar. Yani ben Kemal Kırmızı’yı dinlediğimde Binali Selman’ı, Binali Selman’ı dinlediğimde de Kemal Kırmızı’yı dinlemiş gibi oluyorum. O kadar benzer üfleme ve icrâ, o kadar yakın iki büyük usta. Beni yaklaşık on beş yıl kadar TRT İzmir Radyosu’nda mey çalmaya teşvik eden Kemal Kırmızı’dır. Allah rahmet eylesin” (Halil Çokyürekli ile yapılan kişisel görüşme, 05.06.2023).

Sanatçı aynı zamanda otantik icrâsını popüler olan çağa karşı kararlılık ve inanç ile yaşatmış; çalım tekniği, zengin melodi ve motif anlayışıyla dinleyenlerine yansıtabilmiştir. Kırmızı’nın mey sanatında duyulan eşsiz ahengin temelinde yöresel müzik anlayışının yanı sıra sanatçının müziği duyusu, estetik algısı ve anlayışı, geleneği ve doğal icrâyı yaşaması yatmaktadır. Kırmızı’nın sazındaki duygusal yansımalar ve sazı ile ifadesindeki nüanslar sanatsal dehasından kaynaklanmaktadır. Kemal Kırmızı çok yalın, gür ve estetik icrâsı ile kendine özgü uyarlamalar yapabilen, icrâsı içerisindeki tempoyu biçimlendiren, melodinin anlamını vurgulayan ve genel anlayışın dışında sanatını yaşatan bir üsluba sahiptir.

Resim 2. Kemal Kırmızı TRT İzmir Radyosunda Mey İcrâ Ederken (1940-2016)

Radyonun canlı yayın programlarında yakın dostu İlhami Kamber ile kısa etkinlikler yapan Kemal Kırmızı’nın yorumculuğu ve birlikte yaptıkları programlar ile ilgili olarak Kamber şunları dile getirmektedir:

“Kemal ağabey mey ve zurna sazları konusunda otantik, notaya bağlı, sazına hâkim birisiydi. Onunla birlikte, -benim de Erzurum’lu olmam hasebiyle- Erzurum’a ve Doğu Anadolu Bölgesine ait birçok oyun havası çaldık. O dönemde televizyonlarda beş dakikalık bir program ve bir yayın kuşağı vardı. Bu programlarda Kemal ağabey ile ikili olarak birçok Erzurum barı da çaldık. Onun dışında radyodaki yayınlara kendisiyle birlikte giriyorduk. Benim bir özelliğim de ritim sazlara olan yakın ilgim ve asma davul icrâ etmemdir. Erzurum çevresinin oyunlarını Kemal ağabey zurnayla çalardı, barlara zurnayla eşlik ederdi ve ben de ona davulla katkıda bulunurdum” (İlhami Kamber ile yapılan kişisel görüşme, 05.06.2023).

Sanatkâr yöre içerisinde doğaçlama bir tür olan ve kimi zaman kalıp motiflerle yapılan eser öncesi açışlarda ve halk müziği formlarından biri olan barların aktarımında önemli bir rol üstlenmiştir. Halk Müziği’nin biçimlendirmiş olduğu kültürel bağlam ve değerleri özünü koruyarak sazına ve müziğine aktarabilmiştir. Sanatkârın bilhassa sazına olan hakimiyeti ve yöresel çalım lezzeti hususunda yakın dostu Bayram Salman’ın görüşleri ise şu şekildedir:

“Kemal ağabey ile TRT İzmir Radyosu sahnelerinde yan yan oturuyorduk. Aşağı yukarı yirmi yıl birlikte çalıştık, yurtiçi ve yurtdışında çok sayıda konsere davet edildik. Kemal ağabey mey kendine özgü yorumuyla otantik bir biçimde çalan bir müzisyendir. Kendisi Binali Selmanların yolunda olan, kendi yöresinin ve o bölgenin türkülerini çok güzel icrâ eden, sazını hakkını vererek çalan birisidir.” (Bayram Salman ile Yapılan Kişisel Görüşme, 19.07.2023).

Resim 3. Kemal Kırmızı Yurtdışında Zurna ve Mey ile Ülkemizi Temsil Ederken (Aşkın Çelik Kişisel Arşivi)

Kemal Kırmızı mey hususundaki olağanüstü birikimini aktarma sürecinde, halk kültürünün yaşatılması noktasında ve dönemin geleneksel bağlarının kuvvetlenmesinde önemli katkılarda bulunmuştur. Sanatkârın müzik aşkı ve merakı, yöre kültüründen beslendiği zengin kaynaklar, müzik belleğinin canlı kalmasını sağlamış, bu kültürün izlerini nefesinin gücüyle müzikseverlere duyurmuştur. Kırmızı'nın TRT İzmir Radyosu'nda ve farklı müzik platformlarında sergilediği bireysel ve toplu mey icrâları, geleneği aktarma hususundaki yaklaşımını Hüseyin Yaltrık şöyle dile getirmiştir:

“Öncelikle İzmir Radyosundaki mey açışları -özellikle de Erzurum havalarının, Erzurum türkülerinin başındaki açışları- Kemal Kırmızı bizzat mey ile yapıyordu ve bu açışlar biraz sonra okunacak ya da çalınacak ezgiye alıştırma amacıyla o türkünün ya da ezginin makamında doğaçlama oluyordu. Bu anlamda Kemal Kırmızı, doğaçlama konusunda da çok başarılı bir usta sanatçı olduğunu kanıtlıyordu. Çünkü geldiği memleketi Erzurum'da duymuş ve yaşamış olduğu yörenin müzik karakterini en iyi bilenlerden birisiydi. Mey ile zurnayı kendine has bir tavır ile çalmış ve günümüze kadar bu sazların sevilmesine tanıtılmasına vesile olmuş ustalarımızdan biridir. Kendisine Allah'tan rahmet diliyorum (Hüseyin Yaltrık ile yapılan kişisel görüşme, 13.07.2023).

Kemal Kırmızı, mey sanatında ustalık gerektiren ve bu tecrübenin yansımaları olarak kabul edilen mey açışlarını profesyonel bir biçimde sergilemiştir. Repertuvar zenginliği, güçlü melodik hafızası ile doğaçlama yaptığı açışlar, onun sanatına olan hakimiyetini açıkça gösterir niteliktedir. Öğrencisi Serkan Çelik, Kemal Kırmızı'nın mey açışları ve mey yorumculuğu ile ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

“Kemal hocadan kendine münhasır, baskıları temiz, keyifli, duygu dolu açışları dinleme şansını yakalamıştım. Halk oyunları müziklerini özümseyen ve birçok yöredeki ezgiyi de tavrıyla çalan birisiydi. Mükemmele yakın üfleme tekniğiyle ve zurnanın da verdiği tecrübeyle nefes çevirme yaparak mey çalardı. Repertuarı genişti ve mey ile birçok yöreyi icrâ ediyordu. Birçok sahnede hem halk oyunlarında hem de halk müziği korolarında birlikte çaldık. İşinde çok disiplinliydi. Saatinde gelir, akordunu yapar ve hazır ederdi. Radyoda yaptığı açışları beğenmediğinde tekrar tekrar alırdı. Ta ki tatmin oluncaya kadar. İyi insan, iyi hoca ve yetenekli bir müzisyen karakterine sahipti.” (Serkan Çelik ile yapılan kişisel görüşme, 04.06.2023)

Dönemin birbirinden kıymetli yerel ve profesyonel sanatçıları ile çalışan Kemal Kırmızı, mahalli çalmanın getirdiği zorluğu başarı ile aşmış ve bu geleneği radyo sınırları içerisine taşımıştır. Gerek zurnadaki ve gerekse ritim sazlarındaki mahareti ile sanatını tüm dünyaya duyurmaya çalışmıştır. Sanatçının radyoevinde kendisinden önce mey sanatını idame ettiren şahıslar ve Radyo'ya başlama süreci ile ilgili olarak İlhami Kamber şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Kemal ağabeyimiz mahalli müzik ortamından gelmiş, 1966 kuşağının; Nihat Kaya, Necdet Mahir Ün, Kazım Alkar gibi sanatçılarıyla etkinliklerde bulunmuş ve birbirinden kıymetli hocalardan eğitim almıştır. Ben o dönem İzmir'e gelememiştim ancak Erzurumlu Abdurrahman Yörüktümen diye bir ağabeyimiz varmış. TRT İzmir Radyosu'nda mey ve zurna çalıyormuş. Abdurrahman Yörüktümen ağabeyimiz rahmetli olmuş ve zannedersem Kemal ağabey onun ardından, onun dönemlerinde radyoya girmiş. Kemal Kırmızı radyoya başlayınca teorik bilgilerini de geliştirmiş.” (İlhami Kamber ile yapılan kişisel görüşme, 05.06.2023)

Kırmızı'nın hocalığı ve mey icracılığı hakkında ise Halil Çokyürekli şu ifadelerde bulunmuştur:

“Kemal Kırmızı'nın öyle bir hafızası vardı ki, duyduğu eseri ilk seferde eksiksiz ve birebir aynen çalardı. Sazını yöresel bir lezzetle çalan çok büyük bir ustaydı. İcrâ esnasında röprizlere döneceği zaman yanlış bir yere gidiyor olsa dahi onu hemen sazına yedirir ve duyduğunu basardı. Öyle bir ustalıktı yani. Bunları da kimse fark etmezdi. Ben kendisiyle göz göze gelirdim ve birbirimizi takip ederdik. Onun gibi ustalar bir daha zor gelir. Ben birebir kendisini yaşadım, Kemal Kırmızı dünya adamıydı, güzel bir insandı.” (Halil Çokyürekli ile yapılan kişisel görüşme, 05.06.2023)

Kemal Kırmızı ile aynı sahneleri paylaşan ve kendisine eşlik eden Aytunç Aydın'ın sanatçının icrâsıyla ilgili aktardığı anıları ise şu şekildedir:

“Kemal Kırmızı'yla şöyle bir hatıram var: Senesini tam hatırlamıyorum. 2004-2008 yılları arası olsa gerek. TRT İzmir Radyosu'nda ses sanatçısı olan Bahattin Turan'ın bir dernek çatısı altında şef olarak yönettiği konserde kaval icracısı olarak yer almıştım. Diğer saz arkadaşlarım Ege Üniversitesi'nden üst düzey icrâ yapan öğrenciler ve hocalardı. Konser günü daha önce provalara katılmamış epeyce yaşlı bir beyefendi gelmişti. Konser programının sonunda 4-5 halaydan oluşan potpuriye zurnayla eşlik edeceğini hep birlikte o an öğrendik. Açıkçası provaya katılmadan nasıl bir icrâ sergileyeceğini saz

ekibiyle birlikte merak ediyorduk. Kendisi provada da icrâ yapmadı. Konser sonunda halayları icrâ etmeden önce zurna ile açış yaptı. Daha ilk perdelerden dikkatleri üzerine topladı, hep birlikte ona doğru dönüp parmaklarına bakarak izlemeye başladık. Daha önce duymadığımız nağmeleri yapmaya başlayınca etkilendik. Açışının ortalarında gözüm saz arkadaşlarıma kaydığında üç kişinin ağladığını gördüm. Bizim için hoş ve unutulmaz bir anı olmuştu. Konser sonrası kendisiyle biraz sohbet etme imkânım oldu. Bir sene öncesinde bypass ameliyatı geçirdiğini ve eskisi kadar iyi çalamadığını söylemişti. Adını konserden önce öğrendiğimde aklıma hemen babamla olan bir konuşmamız geldi. Çünkü babam (Canip Aydın) Kemal Kırmızı ile 1973 yılında çalışmaya başladığını ve 20 sene boyunca kendisine halk oyunları yarışmaları ve düğün gibi icrâ ortamlarında asma davulla eşlik ettiğini söylemişti. Sohbet sırasında bunları da konuşmuş olduk.” (Aytunç Aydın ile yapılan kişisel Görüşme, 13.06.2023)

Kemal Kırmızı mey açışlarını günümüz mey yorumculuğundan farklı bir anlayışla yapmış ve sonrasında seslendirilecek eserin seyrine uygun icrâlarda bulunmuştur. Fedai Tekşahin bu hususta şunları dile getirmektedir:

“Kemal Kırmızı TRT’de çalıştığı dönemlerde inanılmaz düzenli, titiz ve verimli bir müzisyen ağabeyimizdi. Kendine özgü bir mey tonuna sahipti ve sazını mükemmel bir şekilde çalardı. Mey çalarken kan ter içinde kalırdı. Hatta ve hatta lavik türünde bir açış yapardı ve belki abartılı ama en az 7-8 dakika sürerdi. Lavik dediği uzun hava doğaçlamasında öncelikle ‘la-do’ perdeleri arasında gezerdi. Ondan sonra ‘la-re’ perdesini güçlü yapardı hatta maya gibi olurdu, ondan sonra ‘mi’ perdesini güçlü yapar ve bunların her birinde birer dakika gezinirdi. Ardından da ‘mi’ perdesinden ‘sol’ perdesine atlardı ve bu perdeyi güçlendirirdi. Ama bu perdeler arasında birer dakika gezinirdi. Ayrıca Kemal ağabeyin dışarıdan sanatçı gözlemci olarak bir tavrı dikkatimi çekerdi. Mey çalarken dudak vibrasyonunu tıpkı Binali Selman gibi çeneden ve inanılmaz güzel yapardı. (Fedai Tekşahin ile yapılan kişisel görüşme, 05.06.2023)

Mey sanatındaki mahareti sayesinde pek çok müzisyenin de ilgi odağı olan Kırmızı, mey teknik hususiyetlerini sazına çok başarılı bir biçimde aktarmış, sanatını en güzel şekilde sergilemiştir. Kendisiyle yaklaşık otuz yıl birlikte çalışan TRT İzmir Radyosu Koro şefi Hüseyin Yaltırık, Kırmızı’nın mey sanatçılığı hakkındaki düşüncelerini şöyle aktarmıştır:

“Kemal Kırmızı meyi en güzel şekilde çalanların başında gelmektedir. Bir zamanlar Binali Selman ve bazı mahalli sanatçılar da halk oyunları ve halk türküleri topluluklarında meyi çalışıyorlardı. Özellikle Binali Selman ismi TRT yayınlarında mey sazı ile sıkça duyuluyordu. Kemal Kırmızı’ya gelince mahalli bir ortamdan çıkararak Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlere göç ederek zaman içerisinde ismini duyurmak suretiyle TRT’ye geçmiş bir sanatçıdır. Özellikle İzmir Radyosunda meyi otuz yıldan fazla üflemiş, bununla beraber zurna da çalmış, ülkemizi bu sazı ve zurnayı çalmak suretiyle yurt dışında çeşitli festival ve benzer organizasyonlarda gerek derneklerle gerek TRT bünyesinde çok defa temsil etmiş bir sanatçıdır. Ayrıca sanatçının son derece mütevazı olgun kişiliği de dikkat çekmiştir. Topluluklarda şeflerin veya yöneticilerin adeta gözüne bakarak en iyi performansı sağlamak suretiyle vazifesini en iyi şekilde yerine getirmiştir. (Hüseyin Yaltırık ile yapılan kişisel görüşme, 13.07.2023)

Döneminin en önemli mey sanatçılarından olan Kemal Kırmızı, halk müziği mey tavrını yaşatarak bu türlerin en güzel örneklerini sergilemiş, mey açışları ve sanatıyla döneminde doruk noktasına ulaşmıştır. Sanatkâr; halk müziği geleneğine olan hakimiyeti, geleneksel yapı çerçevesinde yeniliğe olan bağlılığı ile halk müziğinin özünü ve ruhunu korumuş bir şahsiyettir. Bu sebepten kendi özünü ve halkın sesini nefesiyle yaşatmış, sanatını lirik ve duygu dolu bir sese dönüştürmüştür. Her gerçek sanatçıda olduğu gibi Kemal Kırmızı da kendi gönül dünyasından süzdüğü kişisel zevk ve estetik duygusuyla harmanladığı sanatını halktan aldığı ilham ile sazına yansıtmıştır.

Kemal Kırmızı’nın Derlediği Türküler

Kemal Kırmızı’nın TRT repertuarına kazandırmış olduğu *Aşağı Mehlenin Allı Gelini* ve *Yüzünü Sevdığım Seyrana Çıkmış* isimli iki adet türkü bulunmaktadır.

Tablo 1. Kemal Kırmızı'nın TRT Türk Halk Müziği Repertuarında Kaynaklık Ettiği Türküler Tablosu

Kaynak Kişi Olduğu Türküler								
Sıra No	Türkü Adı	Yöresi	Makamsal Dizi	Kaynak Kişi	Derleyen/Notaya Alan	Karar Perdesi	Usûl	Repertuar No
1.	Aşağı Mehlenin Allı Gelini	Erzurum	Hüseyni	Kemal Kırmızı	Talip Özkan	La	10/8	2383
2.	Yüzünü Sevdiğim Seyrana Çıkmış	Erzurum	Hüseyni	Kemal Kırmızı	Talip Özkan	La	¾+ 2/4	162

Tablo 1'e göre Kemal Kırmızı Hüseyni makamındaki iki türküye kaynaklık etmiş ve bu türkülerin Erzurum yöresine ait olduğu tespit edilmiştir. Sanatçının kaynaklık ettiği türküleri Türk halk müziği bağlama sanatçısı ve yakın dostu Talip Özkan tarafından notaya alınmıştır. Türküler ritmik açıdan incelendiğinde 2383 repertuar sıra numaralı 10/8 curcuna usulü ve 162 repertuar sıra numaralı türkünün ise semai (3/4) ve nim sofyan (2/4) karma usullerinden oluştuğu görülmektedir.

Kırmızı, güçlü melodik hafızası sayesinde doğduğu yöreye ait türküleri ve halk ezgilerini kültürel hafızamıza işlemiştir. Sanatkâr doğduğu yörenin halk müziği ürünlerini geniş kitlelere ulaştırmış ve bu bağlamda kültür aracılığı yapmıştır. Ayrıca derlediği türküleri kendi döneminde ve günümüz popüler sanatçıları tarafından albümlerde ve sosyal platformlarda seslendirilmiştir.

Konservatuvar Hocalığı

Temel hedefi sanatçı adaylarının yetiştirilmesi olan konservatuvarlar, mesleki saha içerisinde birbirinden nitelikli ve güçlü donanıma sahip hocaların eşliğinde üst düzey performans sağlayan öğrenciler yetiştirmişlerdir. Bu maksatla farklı teknikler öğretilerek başarılı sanatçıların yetiştirilmesi ve yeteneği olan öğrencilerin kendilerini geliştirmesi amaçlanmıştır. Geleneksel çalım tekniğinin akademik ortamda ele alındığı konservatuvarlarda, müzik çalışmalarının devam ederek korunması, aynı zamanda genç yeteneklerin usta ekollerin peşinden giderek yetişmesi ve gelişmesi söz konusudur. Bu bağlamda Kemal Kırmızı, TRT'deki görevinin yanı sıra konservatuvar hocalığı da yaparak birbirinden kıymetli öğrencinin

hayatına dokunmuş, aynı zamanda üflemeli çalgılardaki üstün mahareti ve farklı yörelere olan hakimiyetinden ötürü konservatuvardaki pek çok halk oyunları bölümü oyunlarının da eşlikçisi olmuştur.

Kemal Kırmızı güçlü üfleme tekniği ve tonuyla, uzun yıllar boyunca kazanmış olduğu deneyimle sanatını yaşatmış, aynı zamanda bu birikimlerini de öğrencilerine aktarabilmiştir. Geleneksel mey tavrının korunması, konservatuvar öğrencilerinin bu geleneği güncel olarak yorumlayabilmesi ve genç yeteneklerin ekol haline gelebilmesi için tüm deneyimlerini öğrencileri ve yakın çevresi ile paylaşmıştır.

Resim 4. Kemal Kırmızı Mey İcrâ Ederken (1940-2016)

<https://www.repertukul.com/Biyografiler--KEMAL-KIRMIZI-1588>

Kemal Kırmızı'nın meyi eğitim ve öğretim süreci içerisine dahil etmesi ve bu çalgının eğitim kurumlarına kazandırılması ile ilgili olarak Reyhan Altınay, Ege Üniversitesi Türk Musikisi Konservatuvarı Dergisi'nde şu ifadelerle yer vermiştir:

“Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı'nın kurulduğu ilk yıllardan itibaren, öğretim elemanı kadrolarının yanı sıra, TRT İzmir Radyosu'nun Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği Şubeleri ile İzmir Devlet Klasik Türk Musikisi Korosu'nun ses ve saz sanatçıları da öğretim elemanı kadrolarında görev alarak; Türk müziği alanında bugünkü eğitimci ve sanatçı kadroların yetişmesinde önemli bir hizmet vermişlerdir. Bu sanatçı kadrolarını şöyle belirtmek mümkündür:

TRT İzmir Radyosu Türk Halk Müziği Sanatçıları: Hale Gür, Doç. Dr. Hüseyin Yaltırık, Köksal Coşkun, Mehmet Ali Çakar, Mustafa Yarıcı, Turan Özcan, Mahir Tokdemir, Kemal Kırmızı, İbrahim Dallıkavak, Yusuf Günday, Fedai Tekşahin, Bayram Salman, İsmet Egeli, Reşit Muhtar, Halil Çokyürekli” (Altınay, 2011: 5).

Birbirinden kıymetli saz ve söz sanatçılarının konservatuvarın eğitim ve öğretim süreçlerine katkı sağladığı görülmüş, aynı zamanda konservatuvar ile TRT İzmir Radyosu arasında bu sanatkârların bir köprü kurması amaçlanmıştır. Sahne tecrübelerinin ve sanatçıların deneyimlerinin aktarıldığı konservatuvarda, öğrenciler ustalarını yakından görebilmiş ve takip etme fırsatı yakalamışlardır. Böylesine kıymetli ve güçlü bir kadronun konservatuvar öğrencilerinin hayatına dokunması, bunun yanı sıra mey'in konservatuvarın müfredatına lisans dersi olarak kazandırılması ve Kemal Kırmızı'nın bu noktadaki gayret ve çabaları oldukça önemlidir.

Kemal Kırmızı'nın konservatuvar hocalığı ve sanatkârın eğitimci yönü hakkında Hüseyin Yaltırık ise düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Her şeyden önce kendisi bir eğitim kurumundan formasyon eğitimi alıp öğretmen olarak mezun kişi değildir. Dolayısıyla öğretmenlik formasyonu ve eğitimcilik yeterliliği yoktur. Ancak konservatuarların 80'li yıllardan itibaren faaliyete geçmesiyle birlikte Ege Üniversitesi'nde de kurulmuş olan Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı'nda usta öğreticilik ya da öğretim görevlisi olarak sayabileceğimiz bir zurna ve mey öğretimi söz konusu olmuştur. Bilindiği gibi ustadan çırağa şeklinde geçen Türk halk müziğindeki çalgıcılık geleneği gerek stüdyoda gerek mahalli sanatçılarda ne şekilde yürüyorsa öğrencileri de Kemal Kırmızı'dan onun çalış tekniğini, ezgileri üfleyiş stilini hem mey hem de zurna olarak takip etmek, feyz almak ve öğrenmek suretiyle kendisinden yararlanmışlardır.

Genç kuşaklara mey'in tanıtılması ve meraklılarına da öğretilmesi yönünden Kırmızı, İzmir'de bir şans olmuştur ve pek çok folklor konulu derneğin yoğun olduğu İzmir şehrinde Erzurum havalarını, barlarını mey ile icrâ etmiş olması da bir başka hizmetidir. (Hüseyin Yaltırık ile yapılan kişisel görüşme, 13.07.2023).

Kırmızı, TRT İzmir Radyosu'nda Yurttan Sesler Korosu'nda aldığı eğitim ve disiplin ile mey öğretimi hususunda da ciddiyetini korumuş ve bunu öğrencilerine aktarabilmiştir. Gerek öğrencileri gerek radyo camiası içerisindeki nüktedan kişiliği ve öğrencilere verdiği değer ve sevgisi sayesinde sevilen bir şahsiyet olmuştur. Konservatuvar dönemlerinde Kemal Kırmızı'nın mey öğrencilerinden birisi olan Serkan Çelik sanatçının mey öğreticiliği hakkında şunları dile getirmiştir:

“Ben Kemal hocayla TRT İzmir Radyosu'nda 1993 yılında tanıştım ve kendisinden birebir mey dersi aldım. Sonrasında Ege

Üniversitesi Devlet Türk Müziği Konservatuvarı'nda mey derslerine başladı ve ben de kendisinin derslerine girmek istiyordum. Kemal hoca mey öğrenmem hususunda bana kapısını açtı. Kendisi de ritim çalardı ve ritim ve akort konusunda da çok hassastı. Kemal Kırmızı Meyi kız öğrencilerinin de çalmasını arzuluyor ve mey sanatını tüm öğrencilerine aşılacak istiyordu” (Serkan Çelik ile yapılan kişisel görüşme, 04.06.2023).

Konservatuvar eğitimciliğinin dışında radyo süreçlerinde Kemal Kırmızı'dan mey sanatı konusunda ilham alan Halil Çokyürekli şu ifadelerde bulunmuştur:

“Kemal Kırmızı, mey'in yanı sıra zurna da icrâ ediyordu. Ancak TRT İzmir Radyosu'nda ilk yılların haricinde zurnayı çok çalmamış, ağırlıklı olarak mey icrâ etmiştir. Zurnayı gençlik dönemlerinde düşün ve dernekler başta olmak üzere farklı platformlarda da çalmıştır. Kemal Kırmızı'yı anlatmakla bitmez. Kemal Kırmızı'nın şu sözleri halen kulağımda ve bunu da söylemek isterim: *'Ben TRT İzmir Radyosu'nu akitli kazandım ve o dönemlerde şimdiki gibi kadrolu değildim.'* Akitli kazandıktan dokuz ay sonra Kemal Hoca bana *'Ben emekli olacağım'* dedi. Ben de *'Hocam nereye gidiyorsun? Benim senden daha öğreneceğim çok şeyler var'* dedim ve o da bunun üzerine bana şunu söyledi: *'Evlad, ben gideyim ki sana burada ekmek kalsın'*, diye söyledi. Ben ustamdan, Kemal Amca'mdan ne gördüysem aynısını kendi öğrencilerime aktarmaya çalıştım” (Halil Çokyürekli ile yapılan kişisel görüşme, 05.06.2023).

Kırmızı, kendisinden sonra gelecek neslin istihdamına kadar ayrıntılı bir şekilde düşünmüş ve sanat yaşamı içerisinde yakın çevresine ve öğrencilerine önemli katkılar sağlamıştır. Kemal Kırmızı, belirli bir süreç içerisinde ve önemli bir birikimin sonucunda kazandığı tecrübelerini öğrencilerine aktarmıştır. Hocalık yaptığı süreçlerde hem mahalli gelenek içerisindeki hem de Yurttan Sesler Korosu'ndaki kazanımlarını harmanlayarak öğrencilerine aktarabilmiştir. Kırmızı, öğrencilerinin sosyal yönlerine de katkıda bulunmuş, çalgı eğitimi hususunda kıymetli çalışmalar yapmıştır. Halil Çokyürekli bu konuda şu ifadelerde bulunmuştur:

“Kemal Kırmızı Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı'nda derslere geldi ve orada Daldalan ve Erzurum'a ait bar havaları çaldı. Orada da mey icrâsı ve yorumuyla yol gösterdi ve yardımcı oldu. Ben mey çaldığım süreçlerde bana çok destek oldu. Benim elimde de o zaman çok sağlıklı meyler yoktu. Bana o zaman ana mey'i vardı ve kendi sazlarından veriyordu. *'Al oğlum, bunu evde çalış'*

derdi. Ben evde iki hafta kadar kapandım çalıştım ve ondan sonra Lavik, Erzurum tarzı açışlar yapmaya başladım. Bir nevi ekmek verdi bizlere. Yani çok güzel, çok kıymetli bir adamdı” (Halil Çokyürekli ile yapılan kişisel görüşme, 05.06.2023).

Şekil 1. Kemal Kırmızı'nın Mey ile Yaptığı Açış

Notaya Alan: Can Doğan

Mey Açış-1

İcrâ: Kemal Kırmızı

The musical score is presented in ten staves of music. It begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The first staff contains a triplet of eighth notes, followed by a quarter note, a half note, and a quarter note. The second staff continues with a triplet of eighth notes, a quarter note, and a half note. The third staff features a triplet of eighth notes, a quarter note, and a half note. The fourth staff shows a triplet of eighth notes, a quarter note, and a half note. The fifth staff has a triplet of eighth notes, a quarter note, and a half note. The sixth staff contains a triplet of eighth notes, a quarter note, and a half note. The seventh staff features a triplet of eighth notes, a quarter note, and a half note. The eighth staff has a triplet of eighth notes, a quarter note, and a half note. The ninth staff shows a triplet of eighth notes, a quarter note, and a half note. The tenth staff concludes with a triplet of eighth notes, a quarter note, and a half note.

Kemal Kırmızı'nın Mey İcrasındaki Tavır Hususiyeti ve Hüseyini Açışının Teknik Özellikleri

Kemal Kırmızı, sanatını otantik bir tavırla sergilemiş, içerisinde yetiştiği müzik kültürünü ve farklı çalgılara olan icrâ hakimiyetini sazına başarıyla aktarabilmiştir. “Tavır: Sanatkârı diğer icrâcılardan farklı kılan bireysel icrâ özellikleridir (Yahya Kaçar, 2020: 62). Sanatçı kimliğini ortaya koyan hususlar noktasında ele alındığında ise Kemal Kırmızı'nın mey açışlarının estetik nitelik taşıdığı ve sanatçının bir besteci gibi davrandığı görülmüştür. Kemal Kırmızı'nın sazını bir uzvu gibi kullanması, bol vibrasyonlu icrâsı, müziksel ifade zenginliğiyle sazını seslendirmesi ise kişisel tavır özelliklerini yansıtmıştır.

Kemal Kırmızı'nın, mey açışlarındaki ezgilerinde genellikle kişisel motiflerini vurguladığı ve söz konusu bu motiflerin tekrar etmediği, hatta aynı motiflerin sık sekilemesinden dahi uzak durduğu, makamın durak perdelerini çok sık ifade etmekten kaçınarak açış içerisinde işitsel etkide monoton ve bıkkınlık yaratmaktan uzak kaldığı görülmektedir. Meyi otantik bir kapsamda sergileyen Kırmızı'nın mey icrâlarındaki müziksel ifade unsurları ve yöresel nağme zenginliği de bir geleneğin devamını yaşatır niteliktedir. Çalışmamızın konusunu oluşturan açışın süresi ise 02.28'sn'dir. Açış süresi boyunca sanatçının pestten tize doğru ırak, rast, düğâh, segâh, çargâh, neva, hüseyini, acem, eviç ve gerdaniye perdelerini kullandığı görülmektedir. Sanatçı açış sürecinde hüseyini, neva ve düğâh perdelerini ise etkin perde olarak kullanmıştır.

Kemal Kırmızı'nın seslendirmiş olduğu Hüseyini makamındaki açışın baştan sona kadar dinamik ve akıcı bir şekilde seyrettiği, geleneksel müzik tavrını yaşatan Kırmızı'nın üfleme tekniğinin çalgının tonuna ise kuvvetli bir biçimde tesir ettiği görülmektedir. Bunun yanısıra, başta kişisel tavrından kaynaklı olmak üzere zengin bir teknik ile çeşitlendirilmiş mey açışına sahip olduğu tespit edilmiştir. Sanatçı bilhassa açışında sergilemiş olduğu kişisel motifleri, karar ve güçlü perdelerindeki yaptığı kalırlarla Türk Halk Müziğinin zengin yapısını dillendirmiştir. Güçlü ve zayıf zamanları yerinde ve zamanında duyuran Kırmızı, mey icrâ sanatını sergilerken gereksiz süsleme tekniklerinden uzak durmuştur. Sanatçının mey açışının ilk saniyelerinde sazına hâkim olduğu ve bunu akıcı bir biçimde yorumladığı görülmektedir.

Yöresel bir icrâ tavrı ile yapılan Hüseyini açışta ezgiler net ve anlaşılır biçimde ifade edilmiş, gereksiz hızlanma ve ilgisiz motif kullanımından uzak kalınmış, akıcı bir icrâ sergilenmiştir. Motif ve ezgi geliştirmeye yönelik yaptığı açışlarının bilinçli ve geleneksel müzik

hassasiyetine uygun olduğu görülmüş, sanatçının günümüz mey çalım anlayışından oldukça farklı bir mey çalış stiline sahip olduğu tespit edilmiştir. Kırmızının sazındaki etkili tonunu; içerisinde yetiştiği müzik kültürü, doğru kaynak kişilerden beslenmesi ve teknik bakımdan bilhassa vibrasyon kullanımı oluşturmaktadır. Kemal Kırmızı'nın tavır hususiyetinin niteliklerinin alt yapısında olduğu düşünölen teknik özellikler; süslemeler, motif ve cümle yapı ve özellikleri ise řu şekildedir:

Vibrato Kullanımı

Kemal Kırmızı'nın, açış icrâsının başından sonuna kadar vibrato tekniğini kullandığı ve bunu yaparken döneminin yöresini ve açış kültürünü yansıttığını söylemek mümkündür. Aynı zamanda vibrato tekniğini kullanırken güçlü ve kuvvetli üfleme şiddetini uyguladığı söylenebilir.

Örnek-1

Dudak ve çene vibrasyonunu çok kuvvetli ve etkili bir biçimde uygulayan Kırmızı bu tekniği kimi zaman seri bir biçimde kimi zaman da ağır bir şekilde sergilemiştir. Kırmızı'nın mey icrasındaki güçlü ve zayıf zamanlı salınımlar esere canlılık ve ahenk kazandırmıştır. Kırmızı, altçene ve üst dudak baskılarını nitelikli bir biçimde yaparak meyde kaliteli bir tonun elde edilmesini de sağlamış, kuvvetli bir rezonans elde etmiştir.

Puandorg Kullanımı

Genellikle eser içerisinde son notalarda bulunan puandorg kullanımı açış içerisinde etkin bir şekilde 6 defa kullanılmıştır. Usta yorumcunun maharetine bağlı olarak kullanılan puandorgların açışa bir dinginlik kazandırdığı ve açışa hızlı çalma mantığından kurtararak açışa yeniden başlama hissiyatını yansıtmaktadır.

Örnek-2

Sanatçı puandorg kullanımını ikilik, dörtlük, sekizlik değerdeki notalar üzerine kurgulamış, ayrıca perde kalışlarını rahatça vurgulamıştır. Kemal Kırmızı'nın açış içerisinde kendi hissiyatına bağlı olarak yaptığı puandorglar açışın havasını korur niteliktedir ve tıpkı bir kompozisyon gibi başta, ortada ve sonda gerçekleşmiştir.

Nefes Çevirme Tekniği

Sanatçı mey açışında nefes çevirme tekniğini uygulayarak kesintisiz bir icrâda bulunmuştur. Bu bakımdan hem mey hem de zurna icrâ ederken dakikalarca sanatını sergileyebilmektedir. Sanatçının bu çalışmada müzikal analizi yapılan Hüseyini açış içerisinde iki defa nefes çevirme tekniğinden faydalandığı ve eserdeki akıcılığı koruduğu görülmektedir. Nefes çevirme tekniği sayesinde uygun zamanlarda nefes alışverişi yapmakta ve bunu yaparken gereksiz performanstan kaçındığı söylenebilir.

Örnek-3

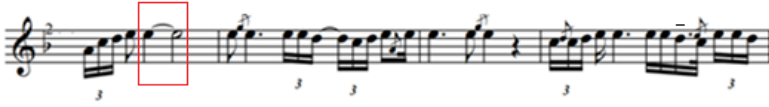
Kemal Kırmızı mey icrâsında yer yer diyafram nefesi kullanmış, teknik bakımdan kısmen tonun kaybına neden olan ve uygulaması zor olan nefes çevirme tekniğiyle sanatını başarıyla sergilemiştir. Nefes kontrolünü başarılı bir şekilde gerçekleştiren Kırmızı, tonun üretilmesi hususunda bu tekniği doğru orantılı bir şekilde sazına yansıtmıştır. Sanatçının nefes çevirme tekniğini kullandığı yerler (,) işareti ile gösterilmiş ve kırmızı çerçeve içerisine alınmıştır.

Legato Kullanımı

Kemal Kırmızı mey'in kesintisiz üfleme icrâ kabiliyetinden ötürü yer yer bağlı çalılara yer vermiştir. Sanatçının meyi çalarken motifleri birbirine bağlamak ve ezgi akışını sağlamak için bu tarz

süsleme tekniğinden faydalandığı söylenebilir. Kırmızı'nın mey açışındaki bağlı icrâlarını genellikle hüseyini, çargâh, düğah ve segâh perdelerinde yaptığı görülmüştür. Açış içerisindeki bağlı bir şekilde çaldığı cümle ifadelerini toplamda 8 defa sergilemiştir. Sanatçı mey açışının karakterinden ötürü sesleri akıcı bir şekilde bağlamıştır.

Örnek-4

Kemal Kırmızı legato kullanımında istenilen ses rengini elde etmek maksadıyla hem farklı parmak hareketleri uygulamış hem de üfleme tekniğinden faydalanarak gerçekleştirmiştir. Nefesin gücünü kamışa aktarmak ve aktarılan bu nefesi dengeleyerek icrâ etkisinin karakterini yansıtmak, nefes becerisine bağlı olarak açışa yansımaktadır. Sanatçı legato kullanımıyla müzik cümlelerini birleştirmeyi amaçlamış aynı zamanda bu motif ve cümleleri vurgulu hale getirmiştir.

Çarpma Kullanımı

Kemal Kırmızı'nın mey icrâlarında iki tür çarpma kullandığı görülmektedir. Bunlar *Değerini Kendisinden Önceki Notadan Alan Çarpma* ve *Değerini Kendisinden Sonraki Notadan Alan Çarpma* şeklindedir. Kırmızı bu çarpmalar sayesinde açışına zenginlik ve dinamiklik kazandırmış aynı zamanda mey açışına canlılık katmıştır.

Örnek-5

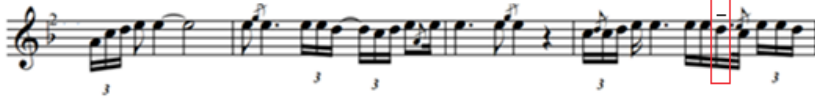
Mey açışı içerisinde gerçekleşen *Değerini Kendisinden Önceki Notadan Alan Çarpma* ve *Değerini Kendisinden Sonraki Notadan Alan Çarpma* türleri kırmızı renkli çerçeveler içerisinde gösterilmiştir. Bu tür yapılan çarpma süsleme tekniğinde temel ses zayıf zamana, çarpma ise kuvvetli zamana denk gelecek şekilde kurgulanmıştır.

Tenuto Kullanımı

“Tenuto: Notaların tam değeri kadar, hafifçe belli ederek çalınacağını belirtir. Notanın üzerine konan küçük bir yatay çizgi ile gösterilir.” (Çöloğlu & Arat, 2016, S: 15) Sanatkârın eser boyunca

toplamda 54 defa tenuto artikülasyonunu kullanıldığı görülmektedir. Kemal Kırmızı bu artikülasyonu kullanırken bir sesin çalınış biçimini ifade etmiş ve aynı zamanda dudak hareketi ve nefesi baskılayarak uygulamıştır. Açışa zenginlik ve renk katan tenuto ile gösterimi birinci dizekte neva perdesi üzerinde gösterilmiştir.

Örnek-6

Bunun yanı sıra sanatkârın çoğunlukla hüseyni, eviç ve gerdaniye perdelerinde tenuto kullandığı görülmektedir. Normalde bağlı ve uzun olarak çalınan meyi tenuto ile tam değerinde tutarak icrâ etmiştir.

Cümle ve Kişisel Motif Yapıları

Makalenin bu aşamasında Kemal Kırmızı'nın Hüseyni makamındaki mey açışında kullanmış olduğu müzik cümlelerine ve kişisel motiflerine yer verilmiştir.

Cümle Yapıları

“Birbirini tamamlayan en az iki cümlecğin oluşturduğu ezgisel bütüne cümle denilir. Bir başka deyişle, soru cümlecği ile yanıt cümlecğinin birleşmesi cümleyi oluşturur.” (Akdoğu, 2003: 52). Kemal Kırmızı mey açışındaki müzik cümlelerinin sonunda genellikle kalış hissiyatını vurgulamış, cümlelerini açış içerisinde güçlü ve durak perdelerinde bitirmiş olmasına bağlı olarak tam kararlı ve yarım kararlı cümleler olmak üzere şekillendirmiştir.

Örnek-7

Kemal Kırmızı'nın Hüseyni makamındaki mey açışında kullanmış olduğu cümle yapıları ve kişisel motif kullanımının sanatçının kendine has özellikler taşıdığı ve özgün olduğu tespit edilmiştir. Kısa ve uzun soluklu olarak kurgulanan cümle yapılarının kendi içerisinde anlamlı ifadeler sergilediği ve aynı zamanda bilhassa

nefes çevirme tekniğinden kaynaklı olarak uzun soluklu olduğu tespit edilmiştir. Günümüz mey icra anlayışından uzak ve geleneksel halk müziğinin özünü yansıtan bir mantıkla kurgulanan cümle yapılarının farklı müzik türlerinin etkisi altında olmadığı ve sadece nitelikli halk müziği geleneğini yansıtır biçimde olduğu tespit edilmiştir.

Örnek-8

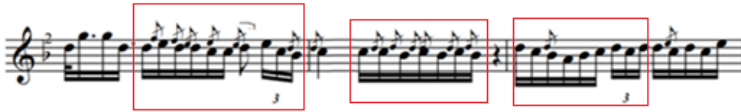

Mey açısındaki cümle yapılarının belirli kısımlarında vurgulanan üçleme tartımlarıyla icranın dinamik bir şekilde seyrettiği ve seyir içerisinde bir bütünlüğü vurguladığı görülmektedir.

Kişisel Motif Kullanımları

“En az iki sesi ve bir vurgusu bulunan, ritimsel, çoksesli ise uygulusal açıdan kendine özgü bir karakteri olan, geliştirilebilmeye uygun en küçük müzik fikrine motif denilir. Motif, bir ölçü içinde bir ses kümesi olabileceği gibi, birden fazla ölçü içinde de devam edebilir.” (Akdoğan, 2003: 15).

Örnek-9

Kemal Kırmızı mey açısında kişisel motiflerini geleneksel bir yapı çerçevesinde sergilemiştir. Genellikle beşleme ve altılama şeklindeki motifleri kullanan Kırmızı'nın mey ile yaptığı açış ele alındığında, altılama tartımının son bölümlerini üçleme tartımları ile birleştirdiği, birbirine yakın perdeleri kullandığı ve sergilediği açışın müzikal yönden dengeli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda mey açış tavrını ve çalım tavrını net bir şekilde ifade etmiştir.

Örnek-10

SONUÇ VE ÖNERİLER

Geleneksel mey icrâcılığında, toplum kökeninde ve kültürün dinamik unsurları çerçevesinde zamana bağlı olarak yorumculuğun evrildiği ve eski nesil üfleme tekniğinin özelliğinin yitirildiği sonucuna varılmıştır. Gelişen teknolojik çalışmalar ile halk müziği alanında önemli üstatlara ve verilere ulaşma kolaylığı meydana gelmiştir. Usta sanatçılar özelinde mey tavrının tahlil edilmesi hususunda ise Kemal Kırmızı'nın mey kayıtlarının ele alınmasının önem taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeptendir ki, Kemal Kırmızı'nın icrâ ettiği mey açışı notaya alınarak tahlil edilmiştir. Kırmızı icrâ hususiyeti yönüyle üst düzeyde bir mey sanatkârıdır. Sanatkârın birbirinden kıymetli virtüözler yetiştirmesi bunun açık göstergesidir. Gerek radyo içerisinde ve gerekse serbest müzik platformlarında yaptığı doğaçlama icrâlara müdahale edilmemesi ve bu icrâlarda müzik yorumculuğunu aktarması, onun ne derece kıymetli bir müzisyen olduğunu göstermektedir. Kemal Kırmızı'nın mey sanatında Türk Halk Müziği'nin nağme zenginliğini ve çeşitliliğini yansıttığı görülmektedir. Bu bağlamda günümüz mey icrâ sanatında teknik, tavır ve üslup özellikleri yönüyle mey öğretimine katkı sağlaması amacıyla usta sanatçıların sesli icrâ kayıtlarının ele alınarak incelenmesi önerilebilir.

Kemal Kırmızı'nın mey icrâlarında çarpma, mordan, tenuto, puandorg, nefes çevirme ve çoğunlukla vibrato tekniği ve artikülasyon kullandığı görülmüştür. Kırmızı'nın başarılı icrâsını yakın çevresinde kanıtladığı ve pek çok müzisyenin beğenisini kazandığı tespit edilmiştir. Geleneksel mey icrâ tavrı çerçevesinde Kemal Kırmızı'nın icrâ kayıtları ile mey açışlarının gelecek öğretim yöntem ve tekniklerine fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdoğu, O. (2023), *Türk Müziğinde Türler ve Biçimler*, Meta Basım, İzmir.
- Altınay, R. (2011), *Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı: Tarihçe*: EÜ Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Dergisi, İzmir.
- Arıkan, R. (2011). *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Nobel Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Çöloğlu, E., Arat, D. (2016). *Terminolojiden Analize Alıştırıcı Müzik Teorisi*. (1.Basım), Pan Yayıncılık, Ankara.
- Neuman, W. L. (2017). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri (Nitel ve Nicel Yaklaşımlar)*, Yayın Odası Yayıncılık Hizmetleri, Ankara.
- Yahya Kaçar, G. (2020), *Türk Müsikiğinde Eser ve İcrâ Tahlili Yöntemleri-Kavramlar-Semboller ve Örnekleriyle*, Gece Kitaplığı, Ankara.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A. Ş., Ankara.

Kaynak Kişi Görüşmeleri

- Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Emekli Öğretim Elemanı Abdürrahim Karademir ile [03.08.2022 tarihinde telefonla yapılan kişisel görüşme]
- İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü Öğretim Üyesi Serkan Çelik ile [04.06.2023 tarihinde telefonla yapılan kişisel görüşme]
- Manisa Celal Bayar Üniversitesi Demirci Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Aşkın Çelik ile [03.08.2022 tarihinde telefonla yapılan kişisel görüşme]
- Ordu Üniversitesi Sahne Sanatları Fakültesi Müzik Bölümü Öğretim Üyesi Aytunç Aydın ile [13.06.2023 tarihinde telefonla yapılan kişisel görüşme]
- TRT İzmir Radyosu Emekli Türk Halk Müziği Bağlama Sanatçısı İlhami Kamber ile [05.06.2023 tarihinde telefonla yapılan kişisel görüşme]
- TRT İzmir Radyosu Türk Halk Müziği Mey-Zurna Sanatçısı Halil Çokyürekli ile [05.06.2023 tarihinde telefonla yapılan kişisel görüşme]
- TRT İzmir Radyosu Türk Halk Müziği Üflemeli Saz Sanatçısı Fedai Tekşahin ile [05.06.2023 tarihinde telefonla yapılan kişisel görüşme]

TRT İzmir Radyosu Emekli Türk Halk Müziği Bağlama Sanatçısı ve
Şefi Doç. Dr. Hüseyin Yaltrık ile [13.07.2023 tarihinde
telefonla yapılan kişisel görüşme]

TRT İzmir Radyosu Emekli Türk Halk Müziği Kabak Kemane
Sanatçısı Bayram Salman ile [19.07.2023 tarihinde telefonla
yapılan kişisel görüşme]

İnternet Kaynakları

<http://puskulcu.blogspot.com/2016/01/kemal-kirmizi.html>,

<https://www.repertukul.com/ASAGI-MEHLLENIN-ALLI-GELINI-2383>

<https://www.repertukul.com/Biyografiler--KEMAL-KIRMIZI-1588>

<https://www.repertukul.com/Biyografiler--KEMAL-KIRMIZI-1588>

<https://www.repertukul.com/YUZUNU-SEVDIGIM-SEYRANA-CIKMIS-162>

https://www.youtube.com/watch?v=_spS_ps3at4